

ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΔΙΑΛΕΞΗ ΑΡ. Ι

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΗ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ * 1

ΝΟΜΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ *2

Η ΙΕΡΑΡΧΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΔΙΚΑΙΟΥ

«Η θυγατήρ της Δημονάσσης,
Διαπράξασα μοιχεία, εκάρη
την κόμην και ενεγράφη μεταξύ
των μοιχαλίδων * 3, εκ δε των
Δυο αυτής υιών ο μιν, επειδή
εφόνευσεν βουν αροτήρα, κατεδικάσθη
εις θάνατον, ο δε αυτοκτονήσας
εστερήθη της κηδεύσεως».

-
1. **ΑΡΧΑΙΟΙ ΧΡΟΝΟΙ:** Είναι Χαρακτηριστικό το απόσπασμα από την Μεγάλη Εγκυκλοπαίδεια «Κύπρος», Πυρσός, αυτούσιο, σελίδα (452) Ανάτυπο (64):

«Νόμοι.

Ατελείς είναι αι υπάρχουσαι πληροφορίες περί της νομοθεσίας της Κύπρου κατά τας διαφόρους περιόδους της ιστορίας της. Εις τόν Δίωνα τόν Χρυσόστομον (Λόγ. 64) οφείλομεν τήν πληροφορίαν ότι κατά τούς αρχαίους χρόνους ίσχυον, εν τοίς άλλοις, εν τη νήσω οι ακόλουθοι νόμοι:

α) «Τήν μοιχεύθεισαν χειρομένην πορνεύεσθαι». Ο νόμος ούτος είχαν ως σκοπόν την εξασφάλισιν της ιερότητος του γάμου.

* 1. Βασιλακάκης – Παπασάββας: Στοιχεία Κυπριακού Δικαίου Εκδόσεις Σακκούλα.

2 * Χρήσιμο να έχει «υπόψη του κανείς λόγω της ομοιότητος το Walker V. Walker: English Legal System ή The English Legal System, 2009 – 2010 Slappex and Kelly

3 * Παντρεμένη Γυναίκα διαπράττει μοιχεία. Γ. Μπαμπινιώτη: Λεξικό

β) «Τόν αυτόν αποκτείναντα άταφον ρίπτεσθαι» Ουδαμού εν τοις ελληνικοίς νόμοις υπάρχει τοσούτον απόλυτος καταδίκη της αυτοκτονίας. Εν Αθήναις απεκόπτετο ή χείρ του αυτοκτονούντος καί εθάπτετο μακράν, τό δέ σώμα ενεταφιάζετο τό πρόσωπον έχον εστραμμένον πρός δυσμάς.

γ) «Μή αποκτείναι βούν αροτήρα». Ο νόμος ούτος επέβαλλε ποινήν θανάτου εις τούς φονεύοντας αροτήρας βούς, προασπίζων ούτω τό τόσον χρησίμως βοηθούν τόν άνθρωπον εις τά έργα του ζών. Αλλ' εις μόνον τούς Κυπρίους και τούς Φρύγας εύρηται τοσούτον αυστηρά ποινή.

Η υπό τού Δίωνος μαρτυρουμένη παράδοσις αποδίδει τήν θέσπισιν τών τριών τούτων νόμων εις τινα Κυπρίαν, Δημόνασσαν καλουμένην, πρόσωπον μυθολογικόν μάλλον ή ιστορικόν, ήτις επέβαλε πρώτη αυτούς εις τά ίδια της τέκνα. Η θυγάτηρ δηλαδή της Δημονάσσης, διαπράξασα μοιχείαν, εκάρη τήν κόμην καί ενεγράφη μεταξύ τών μοιχαλίδων, εκ δέ των δύο αυτής υιών ο μέν, επειδή εφόνευσε βούν αροτήρα, κατεδικάσθη εις θάνατον, ο δέ, αυτοκτονήσας, εστερήθη τής κηδεύσεως.

Καί άλλον δέ τινα νόμον συναντώμεν εν Σαλαμίни υπάρχοντα κατά τούς αρχαίους χρόνους, καθ' όν επετρέπετο εις τόν ιδιοκτήτην εσπαρμένου αγρού, ότε συνελάμβανεν εντός αυτού χοίρον, καταστρέφοντα αυτόν, νά τού εκβάλλη τούς οδόντας (Αιλιανός Ζ. Ιστ. 5, 45 και σχολ. Οδύσσ. σ, 29).

Επί Πτολεμαίων καί Βυζαντινών, εκτός τών πολιτικών αρχών, φαίνεται ότι επέμπτετο εις τήν νήσον καί ανώτερος δικαστής ως επόπτης τής απονομής τής δικαιοσύνης. Επ' αυτών δέ, καί μάλιστα επί τών Βυζαντινών, φαίνεται ότι εισήχθησαν εις Κύπρον νόμοι τινές, οίτινες πιθανώτατα εχρησίμευσαν μετά ταύτα επί τών Γάλλων βασιλέων τής νήσου, ως βάσις τής νομοθεσίας, τής γνωστής υπό τό όνομα Ασιζίαι (βλ. λ.).

Εκτός όμως τών Ασιζίων, υπάρχει και κώδιξ ελληνικών νόμων ισχυόντων άλλοτε εν Κύπρω, περιέχων απάνθισμα τού βυζαντινού δικαίου, όπως τούτο ίσχυεν εν τή νήσω επί φραγκοκρατίας, καί αυτό δέ ακόμη τό τυπικόν τής διαδικασίας. Οι νόμοι ούτοι φαίνεται ότι επεκυρώθησαν τώ 1260, επί πάπα Αλεξάνδρου Δ', αναγνωρίσαντος τα εκκλησιαστικά καί δικαστικά δικαιώματα τών Ελλήνων Κυπρίων επισκόπων (πρβλ. Κ. Σάθα, Μεσαιων. Βιβλιοθ., τ. ΣΤ' εν προλόγω).

Επί ενετοκρατίας, ή δικαιοσύνη εν Κύπρω απενέμετο κατά τό αποικιακόν δικαστικόν σύστημα τών Ενετών, καθ' ό αντί τής Υψηλής αυλής τών Λουζιανών εδίκασεν ο τοποτηρητής μετά τών δύο συμβούλων του, εις δέ τās επαρχίας ο διοικητής όστις είχε καί δικαστικά δικαιώματα.

Επί τουρκοκρατίας, τέλος, εν εκάστη εκ τών δεκαεπτά επαρχιών, εις ἃς ἡ νήσος τότε ἦτο διηρημένη, ἠδρευεν εκτός τού επάρχου καί εἰς εἰρηνοδίκης (κάδης). Διά δέ τὰ θρησκευτικά τών Μωαμεθανών ζητήματα εστέλλετο εκ Κωνσταντινουπόλεως κατ' ἔτος εἰς «μουλλάς» υπό τόν ὁποῖον υπήγοντο οἱ καθ' ἀπάσας τὰς επαρχίας καδήδες, (Περί τῆς δικαιοδοσίας τού ὀρθοδόξου κλήρου κατά τούς χρόνους τούτους, βλ. «Εκκλησία τῆς Κύπρου. Περί δε τών ἐπί τῆς ἀγγλικῆς κατοχῆς δικαστηρίων, βλ. Πολιτ. Γεωγραφία (Δικαστηρία)».

2. **Από το Βυζάντιο στην Αγγλοκρατία:** * 1 Ὅπως αναφέρεται στο πιο πάνω ἀπόσπασμα ἐπί Πτολεμαίων καί Βυζαντινῶν ἐπέμπετο στην Κύπρο ἀνώτερος Δικαστής. Εισήχθησαν νόμοι οἱ ὁποῖοι ἐπί των Γάλλων Βασιλέων τῆς νήσου χρησιμοποιήθηκαν στη βάση τῆς νομοθεσίας γνωστῆς με τὸ ὄνομα Ασσίζαι. Εκτός ἀπό τις Ασσίζες εἰσήχθη καί κώδικας ἐλληνικῶν νόμων που περιέχουν ἀπάνθισμα του Βυζαντινοῦ δικαίου. Ἰσχυε καί ἐπί Φραγκοκρατίας. Οἱ Νόμοι αυτοί επικυρώθηκαν τὸ 1260 ἐπί Πάπα Αλεξάνδρου Δ' ὁ ὁποῖος ἀναγνώρισε ἐπίσης τὰ ἐκκλησιαστικά καί δικαστικά δικαιώματα των Ἑλλήνων Κυπρίων Ἐπισκόπων. Ἐπί Ενετοκρατίας ἐφαρμόζετο τὸ ἀποικιακὸ δικαστικὸν σύστημα των Ενετῶν. Εδίκαζεν ὁ τοποτηρητῆς με δυο συμβούλους εἰς δε τις Ἐπαρχίες ὁ Διοικητής.

3. **Κατά τὴν διάρκεια τῆς Τουρκοκρατίας:** Ἰσχυε ἡ Τουρκικὴ Νομοθεσία: Χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ ἀνάτυπο ἀνωτέρω, σελίδα (416) (23).

«**Νομοθεσία.** Εφόσον ἡ Κύπρος ἀπετέλει τμήμα τού τουρκικοῦ κράτους, ἰσχυε καί ἐν αὐτῇ ἡ νομοθεσία ἡ ἰσχύουσα εἰς τὴν λοιπὴν αυτοκρατορίαν. Οὕτως ὡς ἀστικὸς κώδιξ ἰσχυεν ὁ ὀθωμανικὸς ἀστικὸς νόμος «Μετζελλέ» τῆς 10 Μαρτίου 1869, ὅστις κυρίως βασίζεται ἐπί τῶν ἀποφάσεων καί γνωμοδοτήσεων τῶν ἰμάμηδων, ἰδίως τού χανεφικοῦ δόγματος, καί ἔχει πολλὰς ὁμοιότητας πρὸς τὴν ἰνδικὴν «Χετπάνια». Ὡς ἐμπορικὸς νόμος ἰσχυεν ὁ ὀθωμανικὸς ἐμπορικὸς κώδιξ, ὅστις ἐλήφθη σχεδόν κατὰ λέξιν μὲ ἐλαφράς τινας τροποποιήσεις ἀπὸ τὸ γαλλικὸν πρότυπον τού ναπολεοντείου κώδικος. Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῆ καί διὰ τόν ναυτικὸν νόμον καί τόν ποινικὸν κώδικα, οἵτινες ἦσαν πανομοιότυπα τού γαλλικοῦ προτύπου. Τέλος ὁ νόμος περὶ γαιῶν καί διαδοχῆς. Ἐπίσης ὁ ὀθωμανικὸς νόμος περὶ τύπου, ὡς καί ὁ νόμος περὶ ὀθωμανικῆς υπηκοότητος καί οἱ νόμοι περὶ βακουφίων καί περὶ μεταλλείων καί οἱ διάφοροι ἄλλοι νόμοι, τὰ αυτοκρατορικά διατάγματα καί αἱ βεζυρικαὶ διαταγαὶ ἰσχυον καί ἐφηρμόζοντο ἐν Κύπρω μέχρι τού 1878.»

1* Βλέπε Βασιλακάκη-Παπασάββα σελίδες 13-27, και
Medieval Cyprus: Gwynneth der Parthog σελ. 10-39

4. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΟΚΡΑΤΙΑΣ: 1878-1960 *1

Το 1878 συνομολογήθηκε μεταξύ Μ. Βρετανίας και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας συνθήκη σύμφωνα με την οποία παρεχωρήθη η Κύπρος «όπως αυτή καταληφθεί και διοικηθεί υπό της Μ. Βρετανίας».

Το νέο καθεστώς περιγράφεται από τον αείμνηστο νομικό Α Κ Αιμιλιανίδη στο πιο πάνω αντύτυπο στη σελίδα (433) 40 ως εξής:

«Από Διεθνούς δικαίου. Διά τής μεταξύ Μ. Βρετανίας και Οθωμανικής αυτοκρατορίας συνθήκης τού 1878, συνωμολογήθη όπως η Μ. Βρετανία παρέχη τήν ένοπλον αυτής βοήθειαν ως σύμμαχος τού σουλτάνου εναντίον τής Ρωσίας, εφ' όσον αύτη θα κατείχε τό Βατούμ, Αρδαχάν και Κάρς ή οιανδήποτε εξ αυτών καί θά επεζήτει εν τώ μέλλοντι τήν κατάληψιν καί άλλων οθωμανικών κτήσεων. Εις αντάλλαγμα τής βοηθείας ταύτης ο σουλτάνος υπεσχέθη τήν εισαγωγήν μεταρρυθμίσεων εν τή διοικήσει τής Οθωμανικής αυτοκρατορίας, περί τών οποίων θά συνήπτετο συμφωνία αργότερον, καί τήν προστασίαν τών Χριστιανών καί άλλων υπηκόων βιούντων εν τή οθωμανική επικρατεία, τέλος δέ παρεχώρει τήν Κύπρον όπως αύτη καταληφθή καί διοικηθή υπό τής Μ. Βρετανίας.

Ολίγον βραδύτερον, τήν 1^η Ιουλίου 1878, προσετέθη ως παράρτημα εις τήν άνω συνθήκην έγγραφον περιέχον τούς κατωτέρω όρους:

1^ο) Ότι τό οθωμανικόν ιεροδικείον (Μανεμεί Σιερί) θά εξηκολούθει νά λειτουργή εν Κύπρω ως καί πρότερον, αναφορικώς πρός θρησκευτικά ζητήματα τού οθωμανικού πληθυσμού.

1* Βλέπε Βασιλακάκη-Παπασάββα σελ. 27-39 και

Criton Tornaritis QC 2nd ed. Cyprus and its Constitutional and other legal problems (1980) σελ. 12 – 27, 42 – 67, 74 – 77

2^{ov}) ‘Ότι είς Οθωμανός κάτοικος τής Κύπρου θέλει διορισθαι ως διευθυντής του Αβκάφ μετ’ Άγγλου αντιπροσώπου διά τήν διαχείρισιν τών βακουφίων κτημάτων, τεμενών, κοιμητηρίων, μουσουλμανικών σχολείων καί άλλων θρησκευτικών ιδρυμάτων.

3^{ov}) ‘Ότι η Μ. Βρετανία θά πληρώσει τό πλεόνασμα τών δημοσίων προσόδων υπέρ τά έξοδα πρός τήν Υψηλήν Πύλην. Τό πλεόνασμα τούτο υπελογίσθη εις τόν μέσον όρον τών τελευταίων πέντε ετών, τών προηγηθέντων τής κατοχής, όστις ανήρχετο εις 22.936 πουγγία (έκαστον πουγγίον = 500 μεταλλικά γρόσια).

4^{ov}) ‘Ότι η Υψηλή Πύλη δύναται νά πωλή και ενοικιάζη γαίας ή άλλην κρατικήν περιουσίαν του στέμματος εν τή νήσω μή ανήκουσαν εις τά κτήματα, τών οποίων τά έσοδα αποτελούν μέρος τών προσόδων τής Κύπρου.

5^{ov}) ‘Ότι η βρετανική κυβέρνησις δύναται νά προβαίνη εις αναγκαστικήν απαλλοτρίωσιν αντί ευλόγου τιμήματος γαιών απαιτουμένων διά δημοσίους σκοπούς.

6^{ov}) ‘Ότι, εάν η Ρωσία αποδώση ποτέ εις τήν Τουρκίαν τό Κάρς καί τά λοιπά υπ’ αυτής καταληφθέντα κατά τόν προηγηθέντα πόλεμον εν Αρμενία, η νήσος Κύπρος θέλει επιστραφή, εκκενουμένη υπό τής Αγγλίας, καί η συνθήκη της 4^{ης} Ιουνίου 1878 θέλει τερματισθή.

Τέλος, τήν 14ην Αυγούστου τού ίδιου έτους, υπεγράφη συμπληρωματική συμφωνία μεταξύ Μ. Βρετανίας και Οθωμανικής αυτοκρατορίας σχετιζόμενη πρός τήν μεταβίβασιν τής Κύπρου, διά τής

οποίας παρείχεται εις τήν Μεγ. Βρετανίαν τό δικαίωμα τής συντάξεως νόμων διά τήν διακυβέρνησιν τής νήσου καί συνάψεως συμβάσεων πρός διακανονισμόν τών προξενικών καί εμπορικών σχέσεων άνευ τού ελέγχου τής Υψηλής Πύλης καθ' όλον τό διάστημα τής βρετανικής τής νήσου κατοχής.

Εις τά επίσημα ταύτα έγγραφα δέον νά προστεθή καί τό αυτοκρατορικόν φερμάνιον τής 1^{ης} Ιουλίου 1878, διά τού οποίου ενετέλλετο ο βαλής τού Αρχιπελάγους, ο μουτσαρίφης τής νήσου καί αι λοιπαί οθωμανικά τοπικά αρχαί, όπως παραδώσουν τήν νήσον καί προσέχωσιν όπως μή συμβή τι αντίθετον πρός τήν αυτοκρατορικήν ευαρέσκειαν. Ετονίζετο δέ εν τώ εγγράφω ότι η μεταβίβασις εγένετο μόνον υπό τύπον προσωρινότητος.

Εκ τών ανωτέρω αναφερθέντων στοιχείων καταφαίνεται ότι η κατοχή της Κύπρου υπό τής Μεγ.Βρετανίας εγένετο υπό τόν όρον μιάς αορίστου προσωρινότητος, αλλ' εν πάση περιπτώσει ουχί υπό οριστικήν εγκατάστασιν καί όχι εν ιδιότητι κυριάρχου δυνάμεως, αλλ' εντολοδόχου απλώς τής Τουρκίας. Παρέμεινε δηλαδή η Κύπρος κατά τύπον μέν τουρκική, κατ' ουσίαν όμως βρετανική, εφ' όσον μάλιστα αι εν Τουρκία ισχύουσαι διομολογήσεις δέν εφηρμόσθησαν εν Κύπρω, ένεκα τών εγγυήσεων, τας οποίας παρείχον τά αγγλικά δικαστήρια.

Τό καθεστώς τής Κύπρου από τού 1878 μέχρι τού 1914, οπότε προσηρτήθη η νήσος εις την Βρετανικήν αυτοκρατορίαν, δέν έχει επαρκώς ερμηνευθή μέχρι σήμερα υπό τών διεθνολόγων οίτινες ήγειραν θέλλαν διαμαρτυριών εναντίον τής συνθήκης τού 1878. Είναι αληθές ότι η Μ. Βρετανία δεν ήτο μόνον απλώς εντολοδόχος τής Τουρκίας εν Κύπρω αλλά συνήπτε καί συμβάσεις διεθνείς, άνευ ουδενός ελέγχου εκ μέρους τής Τουρκίας, καί τών οποίων η εφαρμογή επεξετείνετο καί επί τής Κύπρου, αλλά το δικαίωμα τούτο η Μ. Βρετανία δέν τό ελάμβανεν αφ'

εαυτής, αλλά παρά τής συμπληρωματικής αγγλοτουρκικής συμφωνίας τής 14^{ης} Αυγούστου 1878, ήτις έδιδεν εις αυτήν τό δικαίωμα τής συνάψεως τοιούτων συνθηκών. Αξιοσημείωτον εξ άλλου είναι ότι η Κύπρος καθ' όλον τό διάστημα από τού 1878 μέχρι τού 1914, διηυθύνετο υπό τού υπουργείου τών Αποικιών καί όχι υπό τού υπουργείου τών Εξωτερικών.

Τό καθεστώς τής Κύπρου παρουσιάζει πιθανώς αναλογίας τινάς πρός τό καθεστώς τής Κρήτης δυνάμει τής διευθετήσεως του 1898 πρός τόν εν Κίνα λιμένα «Γουεϊ – Χαϊ – Γουεϊ» ενοικιασθέντα παρά τής Αγγλίας, καί πρός τόν θεσμόν τών «Εντολών» τόν καθιερωθέντα διά τού συμφώνου τού Συνδέσμου τών Εθνών. Παραμένει εν τούτοις ως ιδιότυπον φαινόμενον εν τή ιστορία τού διεθνούς δικαίου.

Το Διοικητικό και Νομικό πλαίσιο περιγράφονται στο Ανάπτυπον Κύπρος σελίδα (415) 20 ως εξής:

«Πολίτευμα και Διοίκησις. Ολίγον χρόνον μετά την κατάληψιν τής νήσου υπό τών Άγγλων εξεδόθη «διάταγμα εν συμβουλίω» υπό ημερομηνίαν 14^{ης} Σεπτεμβρίου 1878, διά τού οποίου ελαμβάνετο πρόνοια καταρτισμού εκτελεστικού καί νομοθετικού σώματος εν Κύπρω. Καί ως πρός μέν τήν σύνθεσιν τού πρώτου, οι ιθαγενείς ουδόλως ελήφθησαν υπ' όψιν, εις δέ τόν καταρτισμόν τού νομοθετικού συμβουλίου ως ανεπίσημα μέλη, διοριζόμενα υπό τού Μεγάλου Αρμοστού, συμμετείχον και Κύπριοι, τρείς τόν αριθμόν, εξ ων δύο Χριστιανοί (εις Έλλην καί εις Λεβαντίνος) καί εις Τούρκος.

Εις τήν πρωτογενή αυτήν κατάστασιν έθεσε τέρμα νέον «διάταγμα εν συμβουλίω» εκδοθέν τήν 30^{ην} Νοεμβρίου 1882, διά τού οποίου τό εκτελεστικόν συμβούλιον απετελείτο εκ τού Μ. Αρμοστού, τού αρχιγραμματέως, τού δικηγόρου τού στέμματος καί τού ταμίου, ως επισήμων μελών, καί τριών προσθέτων μελών εξ ων δύο ελληνικά και εν

οθωμανικών. Εξ άλλου, διά τού νέου διατάγματος ελαμβάνετο πρόνοια περί καταρτισμού μεικτού νομοθετικού συμβουλίου εκ δεκαοκτώ μελών, εκ τών οποίων εξ μέλη επίσημα, διοριζόμενα υπό τής κυβερνήσεως, εις τὰ οποία όμως πάντοτε έπρεπε να περιλαμβάνωνται τὰ πρόσωπα εκάστοτε κατέχοντα μονίμως ή προσωρινώς τό αξίωμα τού αρχιγραμματέως τού δικηγόρου τού στέμματος καί τού ταμίου, καί δώδεκα αιρετά μέλη. Τά τελευταία ταύτα εξελέγοντο ανά τέσσαρα διά καθολικής ψηφοφορίας, καθ' ην εψηφίζον πάντες οι άρρενες ηλικίας 21 ετών και πληρώνοντες κτηματικόν τινα φόρον, εις τὰ τρία εκλογικά διαμερίσματα Λευκωσίας – Κυρηνείας, Λάρνακος - Αμμοχώστου καί Λεμεσού – Πάφου. Εκ τών δώδεκα αιρετών μελών τὰ εννέα εξελέγοντο υπό Ελλήνων ψηφοφόρων καί τὰ τρία υπό τών Μωαμεθανών.

Η διάρκεια τής βουλευτικής περιόδου ήτο πενταετής. Τών συνεδριών προϊστατο ο Μ. Αρμοστής, όστις είχε τό δικαίωμα τής νικώσης ψήφου. Εκτός τής τοπικής νομοθετικής εξουσίας, ήτις ως εκ τής συνθέσεως τού νομοθετικού συμβουλίου, ήτο σχεδόν πάντοτε εις χείρας τής κυβερνήσεως, ένεκα τής μετ' αυτής συμπαρατάξεως καί τών τριών οθωμανικών μελών καί τής νικώσης ψήφου τού Μ. Αρμοστού διά τού διατάγματος παρείχετο εις τό βρετανικόν στέμμα τό δικαίωμα τής ενασκήσεως αρνησικυρίας επί παντός νόμου καί ακόμη τό δικαίωμα τής συντάξεως καί επιβολής νόμου διά διαταγμάτων.

Υπό τό συνταγματικόν τούτο καθεστώς η Κύπρος παραμένει μέχρι σήμερον, καθ' ότι η μόνη αξία λόγου μεταβολή, η διά τού διατάγματος τής 6^{ης} Φεβρουαρίου 1925 επελθούσα, όποτε η Κύπρος ανεκηρύχθη ως «αποικία του στέμματος», δέν μετέβαλε τήν ουσίαν τής όλης καταστάσεως. Αι αυταί εξουσίαι εξακολουθούν παραχωρούμεναι εις τό στέμμα καί εις τόν Μ. Αρμοστήν, όστις μετωνομάσθη έκτοτε κυβερνήτης τής νήσου. Η μόνη πρόοδος, ήτις παρουσιάζεται διά τόν ελληνικόν λαόν τής Κύπρου διά τού νέου διατάγματος είναι η αύξηση τών ελληνικών

μελών εν τω νομοθετικώ συμβουλίω από 9 εις 12 (των Οθωμανών παραμενοντων τριών, ως και προηγουμένως) αλλά το κέρδος τούτο εξατμίζεται εκ τής αντιστοίχου αυξήσεως των επισήμων μελών από 6 εις 9. Επίσης διά τού διατάγματος τούτου καθιερύεται η στενή εκλογική περιφέρεια προκειμένου περί εκλογής των ελληνικών μελών τού νομοθετικού συμβουλίου, διαιρεθείσης τής Κύπρου εις δώδεκα εκλογικά διαμερίσματα.

Ανώτατος τοπικός άρχων τής Κύπρου είναι ο κυβερνήτης, εδρεύων εν Λευκωσία. Ο Κυβερνήτης διορίζεται υπό τού υπουργείου των Αποικιών επί πενταετεί θητεία διορίζει δέ ούτος και παύει τούς κατωτέρους υπαλλήλους και τούς βοηθούς δικαστάς και προεδρεύει των συνεδριών τού νομοθετικού συμβουλίου. Ο κυβερνήτης αντιπροσωπεύει την Κύπρον εις τάς μετά τού Υπουργείου των αποικιών σχέσεις της και έχει κατ' ουσίαν, εις όλα τά τοπικά ζητήματα, ελευθερίαν δράσεως, τή εγκρίσει πάντοτε εκ των προτέρων ή υστέρων τού υπουργείου απέναντι τού οποίου μόνον είναι υπεύθυνος.

Στη συνέχεια στη σελίδα (416) 23 – 24

«ότε η νήσος κατελήφθη υπό τής Μ. Βρετανίας, ήτις διετήρησε τήν υπάρχουσαν κατά τήν ημέραν τής κατοχής νομοθεσίαν, με ωρισμένας κατά καιρούς προσθήκας και τροποποιήσεις, επιβληθείσας διά κυπριακών νόμων, ψηφιζομένων υπό τού κυπριακού νομοθετικού συμβουλίου ή επιβαλλομένων υπό αυτοκρατορικών διαταγμάτων.

Παραλλήλως προς τούς κυπριακούς νόμους ισχύουσιν επίσης αι διάφοροι συμβάσεις, αι συναπτόμεναι υπό της Μ. Βρετανίας μετά ξένων επικρατειών και των οποίων η ισχύς επεκτείνεται και επί τής νήσου, καθώς και τά αυτοκρατορικά διατάγματα τά σχετιζόμενα με την επιβολήν μέτρων,

τά οποία διαφεύγουσι τής αρμοδιότητος τού νομοθετικού συμβουλίου της Κύπρου.

Καίτοι από τού 1927 καί εντεύθεν παρατηρείται μία συστηματική προσπάθεια προς αφομοίωσιν της κυπριακής νομοθεσίας πρὸς τήν εν Αγγλία καί ταις αποικίαις ισχύουσαν, εν τούτοις παραμένει εν ισχύϊ εισέτι ο «Μετζελλέ» ως αστικός νόμος. Ομοίως εξακολουθούν υφιστάμενοι ο εμπορικός κώδιξ καί ο ναυτικός κώδιξ, τροποποιημένοι διά τελευταίων νομοθετημάτων καθ' ὅσον αφορά τὰς εταιρείας, τὰς συναλλαγματικάς, τὰς θαλάσσιας μεταφοράς κλπ. Διά νομοσχεδίου εξ ἄλλου υποβληθέντος εις τό νομοθετικόν συμβούλιον, μεταρρυθμίζεται τό κεφάλαιον τού εμπορικού κώδικος το σχετιζόμενον μέ τήν πτώχευσιν καί χρεοκοπίαν, συμφώνως πρὸς τά εν Αγγλία κρατούντα.

Ὡς ποινικός νόμος ισχύει από τού 1928 ο δι' αυτοκρατορικού διατάγματος επιβληθείς, ὅστις προεκάλεσε θύελλαν διαμαρτυριῶν εν Κύπρω, τόσον διά τό περιεχόμενόν του, ὅσον καί διά τόν τρόπο τής επιβολῆς του. Διά τού νόμου τούτου επιβάλλονται τα ακόλουθα επτά εἶδη ποινῶν:

1. Θάνατος
2. Φυλάκισις
3. Μαστίγωσις
4. Ραβδισμός
5. Πρόστιμον
6. Πληρωμή αποζημιώσεως καί
7. Εγγύησις Καλής Διαγωγῆς

Χαρακτηριστικόν εἶναι ὅτι εν τῷ νόμῳ τούτῳ ἐγκλημα μοιχείας δέν αναφέρεται. Διά τού ἰδίου νόμου λαμβάνονται καί μέτρα προστασίας τής υπάρξουσῆς κοινωνικῆς καταστάσεως.

Γενικώς θά ηδύνατο νά λεχθή ότι όλη η κυπριακή νομοθεσία εξακολουθεί νά παραμένη πολύ καθυστερημένη απέναντι τών σημερινών προόδων τής επιστήμης καί τών απαιτήσεων τής νεωτέρας κοινωνίας, επικρατεί δ' εν γένει εν αυτή τό πνεύμα τής αστυνομικής εξουσίας. Ούτω: οι νόμοι προσλαμβάνουν χαρακτήρα δεσμευτικών καί περιοριστικών αντί να τείνουν εις διόρθωσιν τού κακού διά διατάξεως ευρυτέρας αντιλήψεως.

Ο Κυβερνήτης δικαιούται νά επιβάλη εν συμβουλίω ωρισμένα διατάγματα καί κανονισμούς, επί τή βάσει τών κειμένων νόμων, τά δέ δημαρχεία εξ' άλλου, δικαιούνται εις επιβολήν ωρισμένων θεσμών καί κανονισμών, επί τή βάσει τού περί δημαρχείων νόμου, εκ τών οποίων άλλοι μέν είναι αφ' εαυτών έγκυροι, δι' άλλους δέ προαπαιτείται ειδική έγκρισης εκ μέρους τού κυβερνήτου.

Εις τά ανωτέρω θά έπρεπε να προστεθή καί η νομολογία τών αποφάσεων του Εφετείου Κύπρου καί της Δικαστικής Επιτροπής τού ιδιαίτερου συμβουλίου τού άνακτος διά τάς εκ Κύπρου εφέσεις, ήτις νομολογία είναι σεβαστή εις τάς αποφάσεις τών κυπριακών δικαστηρίων.

Ο Περί Τύπου Νόμος. Διά νόμου ψηφισθέντος κατά Μάϊον τού 1930, αι ολίγαι υφιστάμεναι ελευθερίαι τού τύπου δυνάμει του μέχρι τής εποχής ταύτης ισχύοντος παλαιού οθωμανικού περί τύπου νόμου, κατηργήθησαν καί εισήχθη ο θεσμός τής καταθέσεως εγγυήσεως εκ διακοσίων λιρών διά τήν έκδοσιν οιασδήποτε εφημερίδος ή περιοδικού, ανεξαρτήτως άν τούτο είναι πολιτικής ή μή φύσεως.

Ομοίως διά του νέου τούτου νόμου απαιτείται όπως, ίνα επιτραπή ή έκδοσις εφημερίδος, υποβληθή αίτησις εις τόν αποικιακόν γραμματέαν διά τής οποίας να φαίνεται ότι ο αιτών ή οι αιτούντες: α. άγουν ηλικία άνω τών τριάκοντα ετών β. είναι καλού χαρακτήρος γ. γνωρίζουσι νά ομιλώσι, νά γράφωσι καί ν' αναγινώσκωσι τήν γλώσσαν, εις τήν οποίαν θά γράφεται η

εφημερίς, δ. δέν είναι πτωχεύσαντες έμποροι άνευ αποκαταστάσεως, ε. ουδέποτε κατεδικάσθησαν δι' οιονδήποτε αδίκημα εις φυλάκισιν πέραν τών έξ μηνών, στ. ότι δέν τοις αφηρέθη η άδεια τού ενασκείν τό δικηγορικών ή τό ιατρικών επαγγέλμα ζ. δέν απεβλήθησαν τής κυβερνητικής υπηρεσίας, η. είναι κάτοικοι τής νήσου από ενός τουλάχιστον έτους πρό τής αιτήσεως. Παρ' όλας τας διαμαρτυρίας τού τύπου, ο νόμος ετέθη εν εφαρμογή από της 30 Αυγούστου 1930.

Δικαστήρια. Όταν η Μ. Βρετανία κατέλαβε την νήσον, ελειτούργουν εν Κύπρω ως δικαστήρια γενικής δικαιοδοσίας τά λεγόμενα «Τσαβή» απαρτιζόμενα εκ πέντε μελών: δύο Ελλήνων και δύο Οθωμανών υπό τήν προεδριάν τού καδή. Τα δικαστήρια ταύτα ήδρευον ανά έν εις τήν πρωτεύουσαν εκάστης επαρχίας και είχαν περιωρισμένην αστικήν και ποινικήν δικαιοδοσίαν. Αι αποφάσεις τών υπέκειντο εις έφεσιν ενώπιον του « Τεμγίζ», είδους εφετείου εν τούτω και ακυρωτικού, εδρεύοντος εν Λευκωσία και αποτελουμένου εκ επτά μελών, τριών Ελλήνων και τριών Οθωμανών, υπό τήν προεδρία τού καδή Λευκωσίας. Ήτο δέ τό δικαστήριον τούτο ταυτοχρόνως και τό κακουργιοδικείον τής νήσου.

Δικαστήρια ειδικής δικαιοδοσίας υφίσταντο δύο: το Εμποροδικείον εν Λάρνακι, ήτις επί τουρκοκρατίας ήτο η μόνη πόλις με εμπορικήν τινα κίνηση και τά ιεροδικαστήρια «Μακεμέ – ι - Σιερί», τών οποίων η δικαιοδοσία περιωρίζετο μόνον μεταξύ τών μουσουλμάνων διά ζητήματα γάμου, διαζυγίου, διατροφής και κληρονομίας. Τά ιεροδικαστήρια εφήρμοζον τας αρχάς τού ιερού ισλαμικού δικαίου και αι αποφάσεις των υπερβάλλοντο κατ' έφεσιν ενώπιον τού ιερού συμβουλίου τού εδρεύοντος εν Κωνσταντινούπολει παρά τω σείχουλισλαμάτω.

Το καθεστώς τούτο εξέλιπε, κατά φυσικόν λόγο, μετά την Βρετανικήν κατοχήν. Δια του νόμου εν πρώτοις της 17 Ιανουαρίου 1879, ψηφισθέντος

υπό του διοριζόμενου κατά την εποχή εκείνη νομοθετικού συμβουλίου της νήσου, ιδρύθη εν Λευκωσία ανώτατον δικαστήριο υπό την προεδρίαν του Μεγάλου αρμόστου, το οποίον είχε δικαιοδοσίαν εφ' όλων των υποθέσεων εκτός των ειδικώς δια της συνθήκης του 1878 υπαγομένων εις τα οθωμανικά ιεροδικαστήρια. Βοηθοί δικασταί διορίζοντο υπό του Μεγάλου αρμοστού και εις τας λοιπάς πόλεις της νήσου. Αλλά και η δια του νόμου τούτου δημιουργηθείσα κατάσταση υπήρξεν προσωρινή, διαρκέσασα μέχρι του 1882 οπότε, δι' αυτοκρατορικού διατάγματος, ετέθησαν αι βάσεις της αναδιοργάνωσεως της κυπριακής δικαιοσύνης.

Δια του διατάγματος τούτου ιδρύθησαν ορισμένα μονομελή δικαστήρια καλούμενα κωμοδικεία έχοντα περιορισμένην ποινικήν και αστικήν δικαιοδοσίαν. Επίσης ιδρύθησαν εξ επαρχιακά δικαστήρια, εδρεύοντα εις τας πρωτεύουσας των εξ επαρχιών της νήσου και αποτελούμενα εξ ενός Άγγλου ως προέδρου ενός Έλληνος και ενός Οθωμανού ως παρέδρων. Η διαδικασία των επαρχιακών δικαστηρίων εξετείνετο εφ' όλων των ζητημάτων αστικής και εμπορικής φύσεως και μόνον ως προς τας ποινικάς υποθέσεις περιωρίζετο η δικαιοδοσία των μέχρι των πταισμάτων και πλημμελημάτων και της προανακρίσεως δια τα κακουργήματα.

Το κακουργοδικείον δεν είχεν μόνιμον έδραν, αλλά περιήρχετο εκ περιτροπής τας εξ πόλεις της νήσου, απηρτίζετο δε εκ του αρχιδικαστού, ως προέδρου, εξ ενός Άγγλου βοηθού δικαστού του Εφετείου (Puisne Judge) και των τριών επαρχιακών δικαστών της οικείας επαρχίας.

Δια τας εφέσεις αστικής φύσεως ιδρύθη εν Λευκωσία Εφετείον, αποτελούμενον εκ του αρχιδικαστού και του βοηθού του, αμφοτέρων Άγγλων των οποίων αι αποφάσεις επί υποθέσεων 300 λιρών και άνω υπέκειντο, υφ' ορισμένας προϋποθέσεις, εις έφεσιν ενώπιον της εν Λονδίνω δικαστικής επιτροπής του ιδιαίτερου συμβουλίου του άνακτος

(Judicial Committee of the Privy Council). Ακυρωτικόν Δικαστήριο δικαστήριον δεν υφίστατο, ούτε στο σύστημα των ενόρκων.

Χαρακτηριστικόν επίσης είναι ότι ιθαγενείς δικασταί δεν ηδύναντο να αποφασίσωσιν επί διαφορών, κατά τας οποίας είτε αμφοτέροι οι διάδικοι, είτε ο εναγόμενος μόνος, ή προκειμένου περί ποινικών ο κατηγορούμενος, ήσαν ξένοι υπήκοοι. Η δικαιοδοσία των Ελλήνων όσων και Οθωμανών δικαστών περιωριζέτο μόνον εις τους Κυπρίους. Δια τας άλλας ως άνω υποθέσεις εδίκαζον μόνον οι Άγγλοι δικαστές.

Η διαδικασία διεξήγειτο εις αγγλικήν, ελληνικήν και τουρκικήν υπάρχόντων ειδικών μεταφραστών καλουμένων πρωτοκολλητών, οίτινες ήσαν επιφορτισμένοι και με άλλα καθήκοντα εν τω δικαστηρίω.

Με ελαφράς τροποποιήσεις, μόνον ως προς την δικαιοδοσίαν των κωμοδικείων και άλλων μικρότερας φύσεως ζητημάτων, το καθεστώς τούτο εξηκολούθησε μέχρι το 1927, οπότε, δια νέου αυτοκρατορικού διατάγματος επηνέχθησαν ορισμένα μεταβολαί εκ των οποίων σημαντικότεραι είναι αι ακόλουθαι: (α) Κατάργησις του δικαιώματος, το οποίον είχαν οι ξένοι υπήκοοι όπως δικάζονται μόνο υπό Άγγλων δικαστών, των ιθαγενών δικαστών δυναμένων να δικάσωσιν οιανδήποτε διαφοράν, (β) Περιορισμός της δικαιοδοσίας των επαρχιακών δικαστηρίων επί διαφορών μη υπερβαίνουσιν τας 300 λίρας, (γ) Σύμπτυξις των δικαστικών περιφερειών από έξι εις τρεις: Λευκωσίας – Κερύνειας-Αμμοχώστου – Λάρνακος και Λεμεσού – Πάφους και αναλόγως ελάττωσις των θέσεων των Άγγλων προέδρων, των ιθαγενών παρέδρων παραμενώντων ως και πρότερον. (δ) Ίδρυσις τμηματικού δικαστηρίου μονομελούς εξ ενός δικαστού του Ανωτάτου Δικαστηρίου (του Εφετείου) προς εκδίκασιν αστικών ή εμπορικών υποθέσεων υπερβαινουσών το ποσό των 300 λιρών αίτινες πρότερον ήσαν ανατεθειμένες εις τα επαρχιακά δικαστήρια. (ε) Αύξησις των Μελών του Εφετείου από δυο εις πέντε μέλη, εκ των οποίων τρεις είναι Άγγλοι και οι άλλοι δυο Κύπριοι εις

Έλλην και εις Οθωμανός. (στ) Δημιουργία ακυρωτικού δια εφέσεις από του κακουργοδικείου και (ζ) Αντικατάστασις των κωμοδικείων δια μονομελών επίσης δικαστηρίων αποτελουμένων εξ ενός βοηθού δικαστού επαρχιακών δικαστηρίων με την αυτήν ως και πρότερον δικαιοδοσίαν και με μόνην την διαφορά ότι όλα τα δικαστήρια ταύτα αντί να εδρεύουσιν εις ορισμένα κέντρα εξαρτώνται εκ του κέντρου της δικαστικής περιφέρειας όντα κινητά.

Υπό το σύστημα τούτο λειτουργούσι σήμερον τα δικαστήρια της νήσου.

Εκτός των ανωτέρω, υφίστανται ακόμη σύμφωνος προς τον καταστατικόν χάρτη της εκκλησίας της Κύπρου, και τα εκκλησιαστικά δικαστήρια των οποίων η δικαιοδοσία περιορίζεται δια τους Χριστιανούς ορθόδοξους, μόνον εις ζητήματα γάμου, μνηστείας και διαζυγίου ως και διατροφής. Δυστυχώς εν τούτοις, δεν είναι εισέτι τα Δικαστήρια ταύτα ανεγνωρισμένα υπό της πολιτείας και αι αποφάσεις των ευρίσκουσιν πολλάκις δυσκολίας εν τη εκτελέσει προκειμένου περί επιτιμίων ή περί διατροφής. Τα Δικαστήρια ταύτα είναι πρώτου και δεύτερου βαθμού. Τα Οθωμανικά εξ άλλου ιεροδικαστήρια εξακολουθούσιν υφιστάμενα μέχρι σήμερον έχοντα, δικαιοδοσίαν επί υποθέσεων μουσουλμανικών γάμων, διαζυγίων, διατροφής και κληρονομιάς. Δια διατάγματος δε του 1927 ιδρύθη Εφετείον δια τας αποφάσεις των ιεροδικείων.

Εισαγγελικά καθήκοντα ενεργεί ο δικηγόρος του στέμματος ή ο δημόσιος κατήγορος, του Γενικού Εισαγγελέως περιορισθέντος εις τα καθήκοντα του ως νομικού συμβούλου της κυβερνήσεως. Εννοείται ότι τόσον ο δικηγόρος του στέμματος όσον και ο Δημοσιος Κατήγορος βοηθούνται εις τα καθήκοντα των επί μικροτέρας φύσεως υποθέσεων υπό της αστυνομίας, ήτις σχεδόν αντιπροσωπεύει το στέμμα εις όλα τα ππαίσματα και πλημμελήματα ενώπιον των δικαστηρίων. Εκ του ότι όμως οι αστυνομικοί υπάλληλοι στερούνται κατά το πλείστον και στοιχειώδους νομικής μορφώσεως παρακωλύεται τα μέγιστα το έργο της απονομής της δικαιοσύνης».

5. Το Σύνταγμα του 1960

Το Σύνταγμα του 1960 είναι δοτό. Όπως επισημαίνει ο πρώην Γ. Εισαγγελέας της Κυπριακής Δημοκρατίας Κρίτων Τορναρίτης * 1 τούτο δεν πηγάζει από την ελεύθερη βούληση των Κυπρίων. Δεν ήταν προϊόν δημοψηφίσματος αλλά των Συμφωνιών Ζυρίχης – Λονδίνου μεταξύ

1 * Σελ. 43

Μεγάλης Βρετανίας, Ελλάδας και Τουρκίας. Ακολούθησε τον αντιαποικιακό και Ενωτικό αγώνα του 1955 – 1960. Η Μικτή Συνταγματική Επιτροπή. (Joint Constitutional Commission *1, συμπλήρωσε τις εργασίες της στις 6 Απριλίου 1960. Οι Μικτές Επιτροπές Λονδίνου ετοίμασαν τις διεθνείς Συνθήκες προς υπογραφή και τελική συμφωνία επήλθεν την 1^η Ιουλίου 1960. Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας υπεγράφη στην Λευκωσία στις 16 Αυγούστου 1960 από τον

Κυβερνήτη, εκπροσώπους της Ελληνικής και Τουρκικής Κυβέρνησης, τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο εκ μέρους της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας και τον Δρ. Φαζίλ Κουτσιούκ εκ μέρους της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας. Υπεγράφη ταυτόχρονα η Συνθήκη Εγκαθίδρυσης, η Συνθήκη Εγγύησης και η Συνθήκη Συμμαχίας μεταξύ Ελλάδας, Τουρκίας και της Κυπριακής Δημοκρατίας. Από της 16^{ης} Αυγούστου του 1960 η Κυπριακή Δημοκρατία ανακηρύχθηκε ανεξάρτητο κυρίαρχο Κράτος. Στις 21.9.1960 έγινε μέλος του ΟΗΕ και στις 24.5.1961 του Συμβουλίου της Ευρώπης. Στις 15 Ιουλίου

του 1961 έγινε επίσης μέλος της Κοινοπολιτείας. * 2. Το Κυπριακό Σύνταγμα χαρακτηρίστηκε από τον διαπρεπή Άγγλο Συνταγματολόγο S.A. de Smith σαν το πλέον περίπλοκο και άκαμπτο Σύνταγμα στον Κόσμο *3. Αριθμός άρθρων, αυτών που συμφωνήθηκαν στη Ζυρίχη, δεν είναι δυνατό να τροποποιηθούν χωρίς την συγκατάθεση των τριών Εγγυητριών Δυνάμεων. Άλλες πρόνοιες του Συντάγματος κρίθηκε από την νομολογία του Ανωτάτου Δικαστηρίου της Κύπρου ότι είναι δυνατόν να τροποποιηθούν ανεξάρτητα από την απουσία των Τουρκοκυπρίων από την Βουλή των Αντιπροσώπων.

Τροποποίηση των θεμελιωδών άρθρων του Συντάγματος σύμφωνα με το Άρθρο 182(3) προϋποθέτει ξεχωριστές πλειοψηφίες 2/3 των Ε/Κ και Τ/Κ

Βουλευτών. Το Ανώτατο Δικαστήριο έχει όμως αποφασίσει ότι το δίκαιο της Ανάγκης δημιουργεί τροποποίηση των μη θεμελιωδών

*1 Βλέπε Cmnd 1093 CYPRUS

*2 Βλέπε Τορναρίτης σελ. 42

*3 Βλέπε S.A. de Smith Constitutional and Administrative Law 2nd ed. Page 25

άρθρων του Συντάγματος νοουμένου ότι δεν επηρεάζει τούτο δυσμενώς τα δικαιώματα της Τ/Κ Κοινότητας, σαν αποτέλεσμα το Σύνταγμα του 1960 έχει τροποποιηθεί μέχρι σήμερα 6 φορές ως εξής:

1. **Πρώτη Τροποποίηση:** No. 95/89 τροποποίηση του άρθρου III του Συντάγματος. Εισήχθη ο Θεσμός των Οικογενειακών Δικαστηρίων και Πολιτικών Γάμων: Καταργήθηκε η αποκλειστικότητα στα θέματα οικογενειακού δικαίου της Εκκλησίας της Κύπρου από 1/1/90.
2. **Δεύτερη τροποποίηση:** N 106/(1)/96 από 29.11.96. Παραχώρηση δικαιώματος ψήφου από της ηλικίας των 18 ετών για ανάδειξη μελών της Βουλής των Αντιπροσώπων. Το άρθρο 63 προνοούσε για δικαίωμα Ψήφου σε 21 χρονους.
3. **Τρίτη τροποποίηση:** N. 115(1)/96 από 28.12.1996. Σε περίπτωση αναπληρωματικής εκλογής σαν αποτέλεσμα κενωθείσας Βουλευτικής Έδρας, δεν διεξάγεται αναπληρωματική εκλογή, αλλά ανακηρύττεται Βουλευτής του ιδίου κόμματος ο επιλαχών στην προηγούμενη εκλογική αναμέτρηση. Τροποποιήθηκε το άρθρο 66 του Συντάγματος που προνοούσε για αναπληρωματική εκλογή όπως ερμηνεύθηκε στην απόφαση **Μαυρογένης v. Βουλής των Αντιπροσώπων (1996)** *1. Ο Νόμος προβλέπει πλέον για τον τρόπο πλήρωσης της θέσης ως ανωτέρω.
4. **Τέταρτη τροποποίηση:** N. 104 (1) 2002 από 5.7.2002. Τροποποιήθηκε το άρθρο 47 και 118, 119 του Συντάγματος. Σκοπός

η ανεξαρτητοποίηση της Κεντρικής Τράπεζας έτσι ώστε να μην παύεται ο Διοικητής της Κεντρικής Τράπεζας από την Πρόεδρο και να ασκεί ανεξάρτητη οικονομική πολιτική.

1* (1996) ΑΑΔ 315

5. **Η Πέμπτη τροποποίηση**: Ν. 127 (1) 2006. Σκοπός η κατάργηση της αρχής ότι το Σύνταγμα είναι ο Υπέρτατος Νόμος της Κυπριακής Δημοκρατίας έτσι ώστε να καθίσταται το Σύνταγμα Συμβατό με την ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην ΕΕ εφόσον το Κοινοτικό Δίκαιον υπερισχύει.
6. **Η έκτη τροποποίηση**: 51 (1) 2010. Τροποποίηση του Άρθρου 17 του Συντάγματος με το οποίο καταργείται το απόρρητο της επικοινωνίας σε ορισμένες περιπτώσεις διερεύνησης σοβαρών ποινικών υποθέσεων.

6. ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΝΟΙΕΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΟΥ 1960:

Το Κυπριακό Σύνταγμα εκτός του ότι είναι δοτό, πολύπλοκο κα άκαμπτο είναι λεπτομερέστατο. Π.χ. προνοεί μέχρι και για την μετάδοση και κατανομή τηλεοπτικών προγραμμάτων στην Ελληνική και Τουρκική. Βλέπε Άρθρο 171. Περαιτέρω, είναι καθόλα διαιρετικό, παρά το γεγονός ότι είναι Ενιαίον. Καθιερώνει σύστημα δικοινοτικής διακυβέρνησης με ξεχωριστές εκλογές για την ανάδειξη Προέδρου και Αντιπροέδρου της Βουλής των Αντιπροσώπων και Κοινοτικών Συνελεύσεων με αρμοδιότητα σε κοινοτικά και εκπαιδευτικά/θρησκευτικά θέματα. Δίδεται το δικαίωμα αρνησικυρίας γνωστό σαν «ΒΕΤΟ» σε Τ/Κ Αντιπρόεδρο σε θέματα Εξωτερικών Υποθέσεων,

Άμυνας και Ασφάλειας ενώ σε θέματα επιβολής φορολογίας, δήμων και εκλογικών νόμων η έγκριση και των δυο κοινοτήτων είναι απαραίτητη. Στα βασικά αξιώματα προνοείται Ε/Κ και βοηθός Τ/Κ όπως π.χ. (Εισαγγελέας και Βοηθός Γ. Ε. Στο Υπουργικό Συμβούλιο, που ασκεί εκτελεστική εξουσία στη Δημόσια Υπηρεσία, επιβάλλεται επίσης κατανομή 70% Ε/Κ 30% Τ/Κ ανεξαρτήτως της πληθυσμιακής αναλογίας, 82%- 18%. Το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο που είναι ξένο Πρόεδρο και το Ανώτατο Δικαστήριο επίσης ουδέτερο Πρόεδρο. Το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο ασκεί δικαιοδοσία σε θέματα διοικητικού και Συνταγματικού Δικαίου ενώ το Ανώτατο Δικαστήριο ασκεί δικαιοδοσία σε θέματα ποινικού και Αστικού Δικαίου. Στα Επαρχιακά Δικαστήρια γινόταν πρόνοια για Ε/Κ ή Τ/Κ δικαστή ανάλογα με την καταγωγή των διαδίκων !

Στον τομέα των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων το Σύνταγμα υιοθετεί τις βασικές πρόνοιες της Συνθήκης Α. Δ. του ΟΗΕ και της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προστασία του Α. Δ., σε ορισμένες μάλιστα περιπτώσεις με μεγαλύτερες διασφαλίσεις, όπως π.χ. το δικαίωμα προστασίας απορρήτου επικοινωνίας, πριν την τροποποίηση το 2010 του Άρθρου 17 του Συντάγματος.

7. Το Δίκαιο της Ανάγκης 1*

Το σύστημα κατέρρευσε. Ο Κρίτων Τορναρίτης αναφέρει το εξής στη σελ. 47-48

«Any modification of the Electoral Law, however, and the adoption of any Law relating to municipalities and of any Law imposing duties or taxes shall require a simple majority of the Representatives elected by the Greek and the Turkish Communities respectively taking part in the vote. (Article 78).

This last provision has been the stumbling block to the due operation of the Constitution, as one Turkish Representative (if two of them were present and voted) could by his negative vote wreck any of the aforementioned legislation

and especially one imposing taxation. Actually, by a misuse of their right of separate voting, the Turkish Members voted against a Bill for prolongation of the taxation Laws which were due to expire on the 31st March 1961 and the Republic had remained for a while without taxation legislation since that date. They also

1* Βλέπε Βασιλακάκης – Παπασάββας σελίδες 69 – 81

voted on the 18th December 1961 against the Income Tax Bill (on which the main direct taxation is based) and the country remained without a unitary income tax legislation since the 1st January 1962 until 1966 when by Law 21 of 1966 the Income Tax (Foreign Persons) Law 1961, which was passed on the 29th December 1961, was amended. The Turkish Members voted against such legislation not because they were holding any opposite view or because it contained any unfavourable discrimination against their Community but they used their right of separate voting in order to compel Government to yield to Turkish claims having no connection with any matter of taxation. It is to be noted that the Bills in question had been passed by the Council of Ministers with the concurrence of the Turkish Ministers and the Turkish Vice-President of the Republic.

The Estate Duty Bill was introduced to the House in May 1961, but had not been enacted until the 20th October 1962, after the Turks have secured for members of their Community exemption from such taxation amounting to □£14.000.

Also the Turkish members refused at the end of 1962 (when the Municipalities Law expired) to vote either for its extension or for a new Municipalities Law with the result that the Republic was found without any legislation relating to municipalities from the 1st January 1963 to 1st December 1964 (when the Municipal Law was enacted) and had to meet the situation through other means».

Ως γνωστόν τα πράγματα οδηγήθηκαν σε διακοινοτικές ταραχές το Δεκέμβριο του 1963. Ο Κρίτων Τορναρίτης περιγράφει την κατάσταση ως εξής: σελ. 74 - 76

«After the events of the 21st December 1963 the Turkish Ministers, the Turkish Members of the House of Representatives and the Turkish officers failed to turn up and were persistently refusing to exercise the functions of their respective officers.

But the life of the State and its government could not be wrecked and had to be carried on, and the various organs of the Republic set up under its Constitution and vested expressly with certain competence had a duty to exercise such competence and to govern and no organs can abstain therefrom in as much as the functions and the status of the organ are conferred *intuitu personae*.

The House of Representatives and the Council of Ministers continued, therefore, to function in the absence of the Turkish Members, so long as the requisite quorum existed, and the decisions were taken in accordance with the constitutional provisions. The same applied to the Ministers, who had to perform the duties outlined in Article 58 in respect of their Ministry, having in mind that in case of doubt they had to refer the matter to the Council of Ministers.

Concerning the Judiciary, as far back as July 1963 the Supreme Constitutional Court had been incapable of sitting in view of a vacancy in the office of his President who had resigned. Since the end of May 1964 the High Court was condemned to inactivity through the resignation of its own President Until June 1964.

The Turkish District Judges did not attend their duties but later they resumed attending though at a reduced rate. It was found, therefore, necessary to enact the Administration of Justice (Miscellaneous Provisions) Law 1964, as it was imperative that justice should continue to be administered unhampered by the situation created and it became necessary to make legislative provision in respect of the exercise of the judicial power hitherto exercised by the Supreme Constitutional Court and by the High Court until such time as the people of Cyprus may determine such matters.

By that Law, for the exercise of the jurisdiction of the aforesaid Courts, a new Court was established, the Supreme Court, consisting of five or more members not exceeding seven and including all the existing members of the Supreme Constitutional Court and the High Court under the chairmanship of their senior member, who at that time, happened to be a Turk.

In case of any future vacancy, that would be filled by a new appointment by the President of the Republic of a person having the necessary qualifications.

Regarding the functions of the High Court as a Supreme Council of Judicature in respect of the appointments, promotions, transfers and disciplinary control over the lower judiciary, a new Supreme Council of Judicature was established consisting of the Attorney-General of the Republic, the President and two Senior Judges of the Supreme Court, the senior President of a District Court and the senior District Judge and a practicing advocate of at least twelve years practice elected ad hoc at a general meeting of the Cyprus Bar Association every six months.

The Law was, however, attacked as unconstitutional but the Supreme Court in the case of the Attorney General of the Republic v. Mustafa Ibrahim (1964) C.L.R. p. 195 decided that it was justified under the law of necessity viewing the abnormal situation prevailing in Cyprus.

After the enactment of that law the Turkish judges resumed duties and the administration of justice reverted to normal.

Unfortunately, since the 2nd June 1966, the Turkish Judges (including those of the Supreme Court) have refused to attend for the performance of their functions.

With regard to the Greek Communal Chamber, as its functioning became impossible mainly due to financial difficulties and as a result it requested the House of Representatives to take care the sooner possible, so that its competences should be transferred, to make the required legislative provision therefore, by the Transfer of the Exercise of the Competence of the Greek Communal Chamber and the Establishment of a Ministry of Education was created to be in charge of educational matters concerning the Greek Community until such time as the people of Cyprus will have the opportunity to express its opinion on such matters. By that Law the existing rights of the representatives of the religious group who joined the Greek Community, that is to say the Armenians the Latins and the Maronites, have been reserved.

That Law was justified on the same doctrine of necessity explained above in respect of the Judiciary.

The same considerations applied with regard the Public Service Commission which, as a result of the refusal of the Turkish-Cypriots to co-operate, could not function as provided in the Constitution».

8. Ο ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ ΝΟΜΟΣ 14/60 1*

Η Ίδρυση δικαιοδοσίας και εξουσία των πολιτικών και ποινικών Δικαστηρίων προνοείται στα Άρθρα 158 – 163 του Συντάγματος όπως τροποποιήθηκε από το «Δίκαιο της Ανάγκης» και μεταγενέστερες νομοθετικές ρυθμίσεις σαν αποτέλεσμα.

Θεσπίσθηκε στις 17 Δεκεμβρίου του 1960. Ενσωματώνει και κωδικοποιεί προηγούμενους Νόμους Περί Δικαστηρίων επί Αγγλοκρατίας. Έχει

τροποποιηθεί αρκετές φορές και θα ήταν χρήσιμο να επαναθεσπισθεί κωδικοποιημένος. Να σημειώσουμε ότι ο Νόμος καλύπτει ένα μέρος των

1* Βλέπε Βασιλακάκης – Παπασάββας σελ. 159 και έπειτα.

Δικαστηρίων και δικαιοδοσίας. Εξειδικευμένα Δικαστήρια σε εξειδικευμένους τομείς όπως στο Οικογενειακό Δίκαιο, Απαλλοτριώσεις, Ενοικιοστάσιο, Εργατικές διαφορές, θέματα στρατού, λειτουργιών και εφαρμόζουν το δίκαιο δυνάμει εξειδικευμένων νομοθετημάτων η οποία όμως σε σχέση με τις εξουσίες παραπέμπουν σε πρόνοιες του Περί Δικαστηρίων Νόμου.

Ο Νόμος 14/60 χωρίζεται σε 8 μέρη και καλύπτει θέματα που αφορούν: Το Δεύτερο Μέρος, την εγκαθίδρυση Επαρχιακών Δικαστηρίων και Κακουργοδικείων, τη σύνθεση τους, τον διορισμό των Δικαστών και όρων υπηρεσίας τους, τη λειτουργία των Πρωτοκολλητείων και διορισμό και καθήκοντα δικαστικών υπαλλήλων. Το Τρίτο Μέρος προνοεί για την πρωτοβάθμια δικαιοδοσία, του Ανωτάτου Δικαστηρίου σε θέματα αστικού δικαίου, τη δικαιοδοσία του Κακουργοδικείου, τις αρμοδιότητες των Επαρχιακών Δικαστηρίων σε ποινικές και αστικής φύσεως υποθέσεις και την δικαιοδοσία τους, θέματα που αφορούν Εφέσεις, το εφαρμοζόμενο δίκαιο και θέματα πρακτικής και δικονομίας. Στο Τέταρτο Μέρος συμπεριλαμβάνονται θέματα όπως οι εξουσίες του Δικαστηρίου, για αποφάσεις και τόκους επ' αυτών, για θέματα διαταγμάτων, διαιτησίας, εξαναγκασμού και συμμόρφωσης με τις αποφάσεις. Στα τελευταία 4 Μέρη συμπεριλαμβάνονται πρόνοιες που αφορούν τους μάρτυρες και αποδείξεις, αγωγές κατά της Δημοκρατίας, τις Συνεδρίες των Δικαστηρίων, τα αρχεία, σφραγίδες και διαδικαστικούς κανονισμούς.

Τέλος να υπενθυμίσω ότι όσον αφορά την λειτουργία του Ενιαίου πλέον Ανωτάτου Δικαστηρίου Κύπρου το 1964 οι σχετικές πρόνοιες εντοπίζονται στα Άρθρα 133 – 157 του Συντάγματος και στις πρόνοιες του Νόμου Περί Απονομής της Δικαιοσύνης (Ποικίλαι Διατάξεις) Νόμος του 1964. * 1.

* 1 Βλέπε Α. Ν. Λοΐζου: Συνταγματικό Δίκαιο σελ. 309 – 402.

9. Το Ισχύον Δίκαιο:

Το Άρθρο 29 (1) *1 του Περί Δικαστηρίων Νόμου καθορίζει το εφαρμοστέον δίκαιο. Το Άρθρο αυτό δεν τροποποιήθηκε και ισχύει στην αρχική του μορφή. Προνοεί ως εξής:

‘ Άρθρο 29 (1) Έκαστον δικαστήριο εν τη ασκήσει της πολιτικής ή ποινικής αυτού δικαιοδοσίας θα εφαρμοζει:

(α): Το Σύνταγμα της Δημοκρατίας και τους δυνάμει αυτού γενομένους ή υπό Δικαστηρίου εφαρμοστέους νόμους:-

(β): τους νόμους τους διατηρηθέντας εν ισχύι δυνάμει του άρθρου 188 του Συντάγματος υπό τους εν αυτώ προβλεπομένους όρους εκτός εάν άλλη πρόβλεψις εγένετο ή θα γίνει δυνάμει νόμου εφαρμοστέου ή γενομένου δυνάμει του Συντάγματος.

(γ): το κοινόν δίκαιον (common law) και τας αρχάς της επιεικείας (equity) εκτός εάν άλλη πρόβλεψις εγένετο ή θα γίνει υπό οιοδήποτε νόμου εφαρμοστέου ή γενομένου δυνάμει του Συντάγματος ή οιοδήποτε νόμου Διατηρηθέντος εν ισχύ δυνάμει της παραγράφου (β) του παρόντος εδαφίου εφόσον δεν αντιβαίνουν ή δεν είναι ασυμβίβαστον προς το Σύνταγμα.

(δ) τους νόμους και τας αρχάς περί των Βακουφίων (ahkamul enkaf) τους αναφερομένους εις την παράγραφο 2 του άρθρου 110 του Συντάγματος.

(ε) τους Νόμους του Κοινοβουλίου του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και Βορείου Ιρλανδίας, οίτινες είχαν εφαρμογήν εν Κύπρω κατά την αμέσως προ της ημέρας ανεξαρτησίας ημέραν, εκτός εάν άλλη εγένετο ή θα γίνει πρόβλεψις υπό νόμου εφαρμοστέου ή γενομένου δυνάμει του Συντάγματος και εφόσον δεν είναι αντίθετοι ή ασυμβίβαστοι προς το Σύνταγμα.

1* Βλ. Βασιλακάκης – Παπασάββας σελ. 44 – 51, 56 – 68.

Το ‘ Αρθρο 29 (1) του Νόμου αντικατοπτρίζει την ιστορία της Κύπρου σε ένα βαθμό με την έμφαση στην παράδοση που άφησε πίσω της η αποικιοκρατία. Τα κατώτερα Κυπριακά Δικαστήρια, αλλά και το Ανώτατο, εφαρμόζουν το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας και τους Νόμους της Βουλής των Αντιπροσώπων και Κοινοτικών Συνελεύσεων πριν την κατάργησή τους, αλλά και τους Νόμους της Αποικίας Κύπρου, το κοινό δίκαιο * 1 και αρχές της επεικειάς 2 *.

Στη πράξη, το μεγαλύτερο μέρος των Νόμων είναι νόμοι οι οποίοι θεσπίστηκαν την περίοδο 1960 και έπειτα. Οι Νόμοι αυτοί ανέρχονται σε χιλιάδες, αν δε προσθέσει κανείς και τη δευτερογενή νομοθεσία δηλαδή τις κανονιστικές Διοικητικές πράξεις «ΚΔΠ» σε δεκάδες χιλιάδες. Όμως για τη βασική νομοθεσία και βασικές αρχές εφαρμογής και ερμηνείας των νόμων ακολουθείται στη Κύπρο η Αγγλοσαξονική παράδοση δικαίου. Ευρέως τα Δικαστήρια ακολουθούν τη αρχή του PRECEDENT, δηλαδή της δεσμευτικής προηγούμενης νομολογίας. Νομολογία αγγλικών δικαστηρίων ή «δικαστηρίων της κοινοπολιτείας δεν είναι μεν δεσμευτική αλλά καθοδηγητική. Όταν όμως μετουσιώθη σε Κυπριακή Νομολογία καθίσταται δεσμευτική για όλα τα κατώτερα δικαστήρια της Κύπρου.

Το απόσπασμα που ακολουθεί από διάλεξή μου τον Σεπτέμβριο του 2009 στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο είναι χαρακτηριστικό, σελίδες 10 -14:

As it can be seen from the above, the applicable laws in Cyprus relating in civil and criminal matters are a mixture of the laws written in English prior to independence and applicable and which are known as Chapters (Caps) and laws enacted by the Republic ever since. These former were enacted during the colonial era. They have been constitutionally preserved by virtue of Article 188 of the Constitution. These colonial laws cover all aspects of Criminal and Civil

1. KEM (TAXI) LIMITED v. Anastassis Tryfonos (1969) 1 CLR 52 at 64, 69

2. National Bank of Greece v. KYRIAKOS MASONOU (1979) 1 CLR 195 at 210-213
Χρίστος Κληρίδης v. Σταυρίδη (1998) 1ΑΑΔ 521, St.. Georges Car Hire v. Gavrielidou (2006) 1 ΑΑΔ 47

matters including procedure. They cover such matters as Company Law CAP 113, Contract Law CAP 149, Wills and Successions CAP195, Immovable Property Law, CAP 244,the Law of Evidence, CAP 9, Civil Law Wrongs CAP 148 , the Advocates Law ,CAP 2 , Criminal Procedure CAP 155, Civil Procedure CAP 6, Criminal law CAP 144, and many others. In fact the bulk of the Cyprus legislation is based on this Colonial Legislation which has been only partially amended.

It is no exaggeration to say that still in Cyprus we apply basically colonial law hardly adapted to the modern day needs of society and commercial practices.

The need for fundamental reforms is prevalent but amendments in general are slow. The substantive laws themselves enacted during the colonial days are based on out of date laws applicable in England or Codes adopted from other colonies.

For example in the field of contract our Contract Law Cap 149 is based on the Indian Contract Law that is the Indian Contract Act of 1872.

Our Company's Law Cap 113 is based on the English Companies Act of 1948 with amendments enacted in the field of harmonization of Cyprus Company Law with that of the European Union recently but the substance of the law remains that which is applicable under the English Companies Act of 1948. Similarly, until recently our law of evidence was based on principles of law on evidence applicable in England at the beginning of the 20th century.

Cap 9, Section 3, provides in fact that every Court in the exercise of its civil and criminal jurisdiction applies the law of evidence which applied in England on the 5 November 1914 .

After many years of public debate and in the House of Representatives, a Special Part was added to the law by virtue of law 32(1)/2004 by virtue of which the strict principles of the hearsay rules were conditionally abolished.

With Cyprus' accession to the European union a lot of legislative amendments were introduced but the core subjects of the law as above described remain basically unamended as applicable primarily in the first half of the 20 century in England.

In addition to the applicable laws at the time of independence the principles of common law and equity as applied by the jurisprudence of the courts in England are applicable even today.

This continues to provide the Cyprus Courts with the possibility of approaching resolution of disputes with a continuously progressive jurisprudence as applied in the Courts in England especially in the field of Equity. Landmark cases of the House of Lords are applied in Cyprus and the British jurisprudence is widely respected and accepted by the Cyprus Courts.

Finally a number of Acts of the United Kingdom which themselves made provision that were applicable to the Colonies and were so applicable to Cyprus immediately prior to independence date of 16 August 1960 still continue to apply. In the material I have given you I attach a list of these laws. In practice, we almost never encounter them in our profession.

Finally, I should mention that in Constitutional and Administrative matters the Supreme Court applies the jurisprudence and theory applicable primarily in Greece and in constitutional matters it frequently cites cases of the Supreme Court of the United States as well as US Federal Courts.

If you study the judgment of Ibrahim supra you will note the attitude of the Court. Also in Administrative law matters the Court relies heavily on the law and practice of the Conseil D' Etat of Greece.

In the case of The Holy See of Kitium and the Municipal Council of Limassol 1 RSCC p.15 the Supreme Constitutional Court decided that it functions on the precedent of similar courts in many European Countries and applies continental law principles.

See also The Republic v. Andonios Mozoras, (1966) 3 CLR, p. 356.

As it can be seen from the above, in Cyprus we have a mosaic of laws which does not make it easy either for the law students or the legal practitioners' to be an expert in all.

To be able to practise law in Cyprus you need to be well conversant with the law applicable in England up to 1950, you need to know the legislation which was applicable by virtue of British Acts of Parliament in England up to August 1960, you need to know the entire Cyprus legislation that was enacted following independence, you need to know the jurisprudence, i.e case law of the Cyprus Courts as well as English Courts and you need to know Greek administrative law as well as the principles and jurisprudence of major United States Constitutional Law cases. Belatedly, you need to learn and apply Human Rights Law and European Law!

In certain fields like Family Law the applicable law is similar to the applicable Greek Family Law. In fact the reform on the basis of the 1st Constitutional Amendment introducing the Civil Divorce and the Civil Marriage and the Family Courts followed the reform of Greek Family Laws, in Greece. The amendment of the Constitution was the end of a long process of an ad hoc Reform Committee for the codification and amendment of Cyprus Family Law which was established by the then Justice Minister, Mr. Phoebus Clerides in the 80s.

10. Ιεράρχηση των Κανόνων Δικαίου:

Μέχρι την απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Στρασβούργου στην υπόθεση AZIZ v. Cyprus, 22.6.2004 η κρατούσα άποψη * 1 ήταν ότι το Σύνταγμα είναι υπεράνω όλων των Νόμων (Άρθρο 179 (I))

1* Βλέπε γενικά.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης και η Κύπρος, Κριτων Τορναρίτης 1976. ακολουθούν οι Διεθνείς Συμβάσεις (Άρθρο 169) και εν συνεχεία οι Νόμοι (πρωτογενής Νομοθεσία), καί CAPS (αποικιακής νομοθεσίας) Άρθρο 29 (β) Νόμον 14/60, το κοινό Δίκαιο και αρχές επιεικείας (Άρθρα 29 (9) Ν. 14/60) και τέλος η Δευτερογενής Νομοθεσία (ΚΔΠ). Στη υπόθεση Azziz όμως το ΕΔΑΔ αποφάσισε ότι οι συνταγματικές ρυθμίσεις δεν είναι δυνατόν να αποκλείουν πολίτες από τη συμμετοχή τους στην πολιτική ζωή της Χώρας. Συνεπώς οι ξεχωριστοί εκλογικοί καταλόγοι που προνοούνται στο Κυπριακό Σύνταγμα. (Άρθρο 63) δεν είναι υπεράνω της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Άρθρο 3 Πρωτόκολλον 1 το οποίο επικύρωσε η Κυπριακή Δημοκρατία με τον Νόμο 39/62 .

Στη συνέχεια η Κυπριακή Δημοκρατία εντάχθηκε στην ΕΕ με τον Νόμο 35 (III) 2003 και περαιτέρω επεκύρωσε με το Νόμο 17 (III) 2008 τη Συνθήκη της Λισσαβώνας (Νέο Σύνταγμα της ΕΕ σε ισχύ από 1.1.2010). Είναι γνωστό ότι με βάση τους όρους ένταξης και της πιο πάνω νομοθεσίας η Δημοκρατία δεσμεύεται και οφείλει να εφαρμόσει τις διατάξεις των Συνθηκών από τις πράξεις των οργάνων της ΕΕ και Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων οι οποίες υπερισχύουν ακόμη και του Κυπριακού Συντάγματος 1*. Σαν αποτέλεσμα όπως είδαμε πιο πάνω και για να αρθούν αμφιβολίες και τυχόν αντίθετη νομολογία του Ανωτάτου Δικαστηρίου το Σύνταγμα τροποποιήθηκε με το Νόμο 127 (1) 2006 – Πέμπτη τροποποίηση του Συντάγματος για να καταστεί τούτο σαφές. Σχετική είναι και η ανάλυση συνοπτικά του θέματος στη Διάλεξη μου το 2009 στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο. Το απόσπασμα έχει ως εξής:

The Hierarchy of the laws

Under article 179 par. 1 of the Constitution “The Constitution shall be the Supreme Law of the Republic” . Par. 2 provides that no law or decision of the House of Representatives or of any of the Communal Chambers and no act or

1* Βλέπε ‘Άρθρο 4 Ν. 35 (III)/2003 και EU LAW 9th ed. Steiner σελ. 69 - 87

decision of any organ authority or person in the Republic exercising executive power or any administrative functions shall in any way be repugnant to or inconsistent with any of the provisions of this Constitution.

Further, it should be noted that under Article 169 par. 3 of the Constitution International Treaties, Conventions and Agreements, have a superior force to any municipal law on the basis of reciprocity .

The first inroad into this principle of hierarchy of the laws, was made by the jurisprudence of the European Court of Human Rights in Strasbourg. Member states of the Convention for the Protection of Human Rights cannot plead in defence Constitutional provisions which may violate the Convention itself. The Republic of Cyprus tried to do that in the case of Aziz v. Cyprus (2004) Mr. Aziz a citizen of the Republic of Turkish origin asked to be registered on the electoral pole to vote in the Parliamentary elections. He was denied the right because under the Constitution Turkish Cypriots vote separately for the Turkish Cypriot Members of the House of Representatives and since, as we have seen above, since 1963 those Members refused to participate in the organs of the Republic he would not be allowed to vote in the Parliamentary elections of the year 2001. The Court held that there was a clear violation of the Convention in particular \QWERTYUarticle 3 of protocol No. 1 , which guarantees Mr. Aziz the right to vote and further noted that there has been a discrimination contrary to article 14 in conjunction with article 3 of protocol No. 1. i.e. the right to vote. In other words, indirectly it was decided that the Constitutional Provisions would not

excuse the Republic of Cyprus from a violation of the Convention and, indirectly they are deemed to be hierarchically superior to Constitutional provisions. Needless to say that the Supreme Court of Cyprus may think otherwise.

The Second substantial inroad to the principle that the Constitution is the supreme law of the land was made by the Fifth Amendment which we have seen above and which provides , Law 127 (1)/2006 , that as from 28/07/2006 under Article 1 A introduced, no provision of the Constitution shall be deemed to make void EU Laws .

In other words indirectly EU laws even if contrary to Constitutional provisions shall be deemed valid.

In addition article 179 of the constitution which we have seen above was amended to provide that no Cyprus Law can be enacted which is contrary to any obligations of the Republic which arise as a result of the country's membership in the European Union.

An interesting question which may have to be decided by the Cyprus Courts and inevitably by the Supreme Court is which system of Laws, in case of conflict between EU Law and the European Convention of Human Rights, would prevail. Judges of the Supreme Court are inclined due to long experience in judicial posts before elevated to the highest judicial office to give priority to the Constitutional provisions but as time changes they may have to adapt inevitably to the new climate.

Δρ. Χρίστος Κληρίδης
28.9.2010